

Pealkiri: Avalikud hüved ja sotsiaalhoolekanne

Autor: Aija Kosk

Aktiivõppe metoodika

Õppematerjali “Avalikud hüved ja sotsiaalhoolekanne” teoreetilise osa paremaks mõtestamiseks ja seostamiseks tegelikkusega ning juba olemasolevate teadmistega, on soovitatav paralleelselt teoreetilise osa lugemisele sooritada allpool kirjeldatud harjutusi. Aktiivõppe eesmärgiks on iseseisva mõtleja ning ennastjuhtiva õppija kujundamine.

Õpetaja ülesanne aktiivõppe protsessis on luua soodne keskkond, mis võimaldab igal õppijal saavutada oma võimetele vastav maksimaalne areng. Ei ole kindlaid juhiseid, kuidas saavutada iseseisvat mõtlemist, kuid on teatud tingimused, mis soodustavad iseseisvat mõtlemist. Nendeks on: aeg, salliv õhkkond, ideede ja arvamuste paljususe tunnustamine, aktiivne osalemine, riskijulgus, austus ja väärtushinnangud. Õpetaja ülesanne on nende tingimuste loomine õppeprotsessis.

Iseseisev mõtlemine nõuab **aega**, kuna on vaja esmalt endale selgeks teha, mida uuest materjalist juba teatakse; leida sõnad selle väljendamiseks ja tekitada mõttevahetus. Mõttevahetuseta pole võimalik saada tagasisidet, mis viiks mõttestruktuuri ja edasise refleksioonini. Allpool toodud harjutuste juures on antud minimaalne arutlusaeg. Vastavalt vajadusele saab õpetaja arutluse aega pikendada.

Mitte alati ja mitte kõik õppijad ei julge või ei taha oma mõtteid väljendada. Sageli oodatakse õpetajalt "õiget vastust", isegi siis, kui seda „õiget vastust“ ei ole. Õpetaja ülesanne on luua **salliv, toetav ja loov õhkkond** ülesande eesmärgiga seotud aruteluks. See tähendab, et õppijad julgevad ja tahavad luua, esitada ja arendada oma ideid ja kontseptsioone. **Aktiivne osalemine** on iseseisvas mõtlemises määrav. Kui õppijad mõistavad, et nende mõtlemist tunnustatakse, osalevad nad aktiivsemalt. Samas on õpetaja ülesanne teha õppijatele selgeks, et oma mõtete väljendamine ei tähenda luba olla labane ega kohatult käituda. Õpetaja võib aktiivtegevusteks kasutada nii allpool toodud harjutusi kui ka ise harjutusi koostada. Kui õpetaja näeb, et grupis arutelu ei toimu või toimub ülesande teemaga mitteseotud arutelu, siis on õpetaja ülesanne suunata grupi arutelu oma täpsustavate küsimustega.

Sageli on õppijad seisukohal, et arutelude käigus peab jõudma „õige vastuseni“. Õpetaja ülesanne on luua klassis **arvamuste ja ideede paljusust soosiva õhkkonna**, mis on iseseisva mõtlemise alus. Vaba mõtlemine võib olla riskantne, sest arutelu käigus tekkinud ideed võivad põimuda veidral või isegi vasturääkival moel. Siinkohal on oluline õpetajapoolne selgitus, et see on loomulik. Õpetaja ega kaasõppijad ei peaks andma arutelude käigus hinnanguid, mis pärsivad edasist arutelu. Kui õppijad mõistavad, et nende seisukohti hinnatakse, et õpetaja austab nende arvamust, vastavad nad sellele harilikult suurema vastutustunde ja hoolega.

Kui õpiülesanded **ei ole õppijale jõukohased** või **ei paku piisavat väljakutset**, ei too see kaasa õppija arengut. Kui õppimine pakub õppijale ühelt poolt väljakutset oma võimete proovile panekuks ning teiselt poolt kindlustunnet, et õppimine on jõukohane, on loodud eeldused õppija maksimaalseks

arenguks. Sellest tulenevalt peaks kasutama allpool kirjeldatud harjutusi loovalt – kohandama neid õppijate võimetele vastavaks.

Harjutuste juures on kirjas, missugustes rühmades neid võiks sooritada. Samas, kui õppetöö toimub individuaalselt, siis võib kõiki neid harjutusi sooritada ka üksinda.

Tegevuse/harjutuse pealkiri	Harjutus 1. Minu vajaduste nimekiri
Ülevaade	<p>Harjutus viiakse läbi peale õpetaja-poolset teema sissejuhatust, kui <u>enne</u> 1. peatüki materjaliga tutvumist.</p> <p>Harjutuse sisu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Iga õppija koostab nimekirja oma vajadustest. See nimekiri võiks sisaldada vähemalt 25 (või rohkem) vajadust. Iga vajadus kirjutatakse eraldi reale. - Seejärel arutab iga õppija oma nimekirja läbi vähemalt kahe kaasõppijaga. (Arutelu toimub iga kaasõppijaga eraldi.) Arutelude käigus täiendatakse oma nimekirja. - Õppija(d), kes soovivad, tutvustavad oma nimekirja auditooriumile. Ettekande jooksul võivad kaasõppijad täiendada oma vajaduste nimekirja. <p>Alternatiiv:</p> <p>Seda harjutust võib teha nii, et kõik õppijad tulevad tahvli juurde ja koos moodustatakse tahvlile vajaduste nimekiri. Ka sinna nimekirja võib sattuda soove. Õpetaja ei paranda nimekirja.</p>
Eesmärk	Õppija oskab märgata oma vajadusi.
Materjalid	Paber ja pliiats / tahvel ja marker
Aeg	Minimaalselt 15 minutit
Grupi suurus	-
Soovitus õpetajale	Tõenäoliselt sisaldab iga õppija vajaduste nimekiri ka soove. Neile ei pöörata esialgu tähelepanu. Soovide ja vajaduste eristamisega tegeletakse järgmistes harjutustes.
Tegevuse/harjutuse pealkiri	Harjutus 2. Põhivajaduste, sotsiaalsete vajaduste ja soovide eristamine
Ülevaade	<p>Harjutus viiakse läbi <u>peale</u> teooria 1. peatüki läbimist.</p> <p>Harjutuse sisu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Õppijad vahetavad 1. harjutuse käigus koostatud vajaduste nimekirjad. - Kaasõppija nimekirjas eristatakse värviliselt või kirjutatakse lühenditega juurde, missugused on põhivajadused, sotsiaalsed vajadused ja soovid. - Nimekiri tagastatakse selle algsele koostajale ning koos arutatakse läbi tehtud määratlused.

	<p>Alternatiiv: Tahvlile kirjutatud nimekirjas eristab õpetaja, õppijate juhendamisel, värviliste markeritega ära põhivajadused, sotsiaalsed vajadused ja soovid.</p>
Eesmärk	Õppija oskab eristada põhivajadusi, sotsiaalseid vajadusi ja soove
Materjalid	1. harjutuse vajaduste nimekiri ja värvilised pliiatsid / 1. harjutuse nimekiri tahvlil ja värvilised markerid
Aeg	Minimaalselt 5 minutit
Grupi suurus	-
Soovitus õpetajale	Vajadusel aitab õpetaja õppijatel eristada vajadusi ja soove.
Tegevuse/harjutuse pealkiri	Harjutus 3. Erahüved, klubihüved, ühishüved, avalik hüve
Ülevaade	<p>Harjutus viiakse läbi <u>peale</u> teooria 2. peatüki läbimist.</p> <p>Harjutuse sisu: - Iga õppija vaatab enda koostatud vajaduste / soovide nimekirja ning märgib ära era-, klubi-, ühis- ja avalikud hüved. Vajadusel leitakse auditooriumist kaaslane, kellega konsulteerida. - Juhul kui olemasolevast nimekirjast mõnede hüvede näited puuduvad, siis täiendatakse nimekirja koostöös kaaslasega. Eesmärk on koostada vajaduste/soovide nimekiri, kus on esindatud erinevad hüved.</p> <p>Alternatiiv: Tahvlile kirjutatud nimekirjas märgib õpetaja, õppijate juhendamisel, ära era-, klubi-, ühis- ja avalikud hüved. Vajadusel täiendatakse nimekirja.</p>
Eesmärk	Õppija oskab oma vajaduste / soovide nimekirjas märgata erinevat liiki hüvesid.
Materjalid	1. harjutuse vajaduste nimekiri ja pliiats / 1. harjutuse nimekiri tahvlil ja marker
Aeg	Minimaalselt 10 minutit
Grupi suurus	-
Soovitus õpetajale	Õpetaja aitab õppijatel määrata olemasolevaid hüvesid ning vajadusel täiendada hüvede nimekirja. Tõenäoliselt vajab nimekiri täiendamist klubi-, ühis- ja avalike hüvede osas.
Tegevuse/harjutuse pealkiri	Harjutus 4. Ühis- ja avalike hüvede tarbimisega kaasnevad probleemid
Ülevaade	<p>Harjutus viiakse läbi <u>peale</u> teooria 3. peatüki läbimist.</p> <p>Harjutuse sisu: - Auditoorium jaotatakse 3-4 liikmelisteks gruppideks.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Iga grupp saab tahvlipaberi ja värvilised markerid. - Õpetaja annab igale grupile ühe ühis- või avaliku hüve. Need võivad olla näiteks kohalikus piirkonnas asuv jõgi, looduslikult kaunis koht, avalik park või plats, vms. - Kasutades 3. peatükis õpitud teadmisi koostavad õppijad loo neile antud ühis- või avaliku hüvega seotud tasuta-sõitjate probleemist, ületarbimisest ja selle tulemusel tekkinud reostusest, reostuskahjust ja väliskulust. - Lugu vormistatakse näiteks pildina, koomiksina, skeemina vms. - Korraldatakse näitus, kus iga autorite grupp selgitab teistele oma teose mõtet.
Eesmärk	Õppija oskab seostada ühis- ja / või avalike hüvede tarbimisega kaasnevaid probleeme
Materjalid	Tahvlipaber ja värvilised markerid
Aeg	Minimaalselt 25 minutit
Grupi suurus	3 – 4 õppijat
Soovitus õpetajale	Enne õppetöö läbiviimist leiab õpetaja piirkonnas realselt eksisteerivad ühis- või avalikud hüved, mida näiteks kasutada.
Tegevuse/harjutuse pealkiri	Harjutus 5. Minu riigi poolt pakutavate sotsiaalhoolekande teenuste nimekirja koostamine
Ülevaade	<p>Harjutus viiakse läbi <u>enne</u> teooria 4. peatüki läbimist.</p> <p>Harjutuse sisu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Õppijate grupid koostavad nimekirja sotsiaalhoolekande teenustest, mida nende riik pakub. - Iga teenuse juurde kirjutatakse, missugust avalikku või ühishüve see pakub ja missugust meie vajadust see rahuldab. - Üks grupp tutvustab oma nimekirja. Teised grupid aitavad seda nimekirja täiendada. Kokkuvõttes saab iga grupp võimalikult täpse sotsiaalhoolekandeteenuste nimekirja. <p>Alternatiiv:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kõik õppijad tulevad tahvli juurde ja koos kirjutatakse tahvlile sotsiaalhoolekandeteenuste nimekiri koos hüvede ja vajadustega. - Õppijad nimetavad sotsiaalhoolekandeteenuseid, koos hüvede ja vajadustega ning õpetaja kirjutab need tahvlile.
Eesmärk	Õppija teab sotsiaalhoolekande teenuseid ning oskab neid seostada hüvede ja vajadustega.
Materjalid	Paber ja pliiats / tahvel ja marker
Aeg	Minimaalselt 10 minutit
Grupi suurus	2-3 õppijat
Soovitus õpetajale	Vajadusel aitab õpetaja nimekirja koostamisele kaasa suunavate küsimustega.

Tegevuse/harjutuse pealkiri	Harjutus 6. Missuguse sotsiaal-poliitilise süsteemiga riigis ma elan?
Ülevaade	Harjutus viiakse läbi <u>peale</u> teooria 5. peatüki läbimist. Harjutuse sisu: - Vaadates 5. harjutuse käigus koostatud nimekirja ning kasutades oma teadmisi kehtivast poliitikast arutletakse ühiselt, missuguses sotsiaal-poliitilises süsteemis ühiskond elab: liberaalses, sotsiaaldemokraatlikus või konservatiivses. - Missugune oleks sotsiaalpoliitika erinevate koalitsioonide korral?
Eesmärk	Õppija oskab seostada avalike ja ühishüvede pakkumist ja sotsiaalpoliitikat.
Materjalid	5. harjutuses koostatud sotsiaalhoolekandeteenuste nimekirja
Aeg	Minimaalselt 20 minutit
Grupi suurus	-
Soovitus õpetajale	Õpetaja valmistab ette ja pakub välja riigis eksisteerivatest parteidest erinevaid valitsuskoalitsioone ja vajadusel aitab arutelu elavdada suunavate küsimustega.
Tegevuse/harjutuse pealkiri	Harjutus 7 Vaata OECD materjale “How’s Life? 2020” Missuguseid soovitusi jagaksid oma riigi valitsusele.
Ülevaade	Harjutus viiakse läbi <u>peale</u> teooria 6. peatüki läbimist. Harjutuse sisu: - Õppijad vaatavad läbi OECD uuringu „How’s Life? 2020“ üldistatud tulemusi tutvustava video või slaidid ja riigispetsiifilised tulemused, oma riigi kohta. - Tuginedes neile materjalidele koostab grupp nimekirja soovitustest, mida riik võiks teha, et oma elanike heaolu suurendada. - Valitakse grupitööde esitluse moderaator ning sekretär. Moderaatori ülesanne on juhtida arutelu ning sekretäri ülesanne on kirjutada tahvlile soovitude pakett. - Grupitööde esitus ning arutelu, mille käigus sõnastatakse soovitude pakett.
Eesmärk	Õppija teab missugune on riigi osa avalike ja ühishüvede pakkumisel.
Materjalid	OECD internetilehelt „How’s Life? 2020“ uuringu üldised tulemused slaidide või videona ja riigispetsiifilised tulemused. http://www.oecd.org/statistics/how-s-life-23089679.htm
Aeg	Minimaalselt 30 minutit
Grupi suurus	2 – 3 õppijat
Soovitus õpetajale	Õpetaja toetab õppijate tööd vastavalt vajadusele.

Sõnastik

“Ühishüve tragöödia”	“Ühishüve tragöödia” on majanduslik probleem, kus igal inimesel on stiimul ressursi tarbida teiste inimeste arvelt. Selle tulemuseks on ressursi ületarbimine, alainvesteeringimine ja lõpuks ammendumine.
Avalik hüve	Avalikke hüvesid iseloomustab mittekongruentsus mis tähendab, et kui hüve on kättesaadavaks tehtud ühele tarbijale, siis iga lisanduv tarbija ei vähenda teiste võimalust seda hüve kasutada ning mittevälisatavus, mis tähendab, et mittemaksjate tarbimise välistamine on praktiliselt võimatu.
Erahüve	Erakaup on kaup, mille saamiseks isikud konkureerivad, ja kui ühe inimese tarbimine takistab kellelgi teisel selle sama kauba tarbimist.
Heaolu	Euroopa kultuuriruumis põhineb heaolu järgmistel väärtustel: hea tervis; mugavad elamistingimused; isiklik vabadus; ohutud töötingimused; ja garantiid töötuse korral. Heaolu on lihtsalt hea tunne.
Healuriik	Healuriik on riik, mis on pühendunud oma kodanikele põhilise majandusliku turvalisuse pakkumisele, kaitstes neid vanaduse, töötuse, õnnetuste ja haigustega seotud tururiskide eest..
Hüve	Majandusteaduses kasutatakse seda mõistet kaupade ja teenuste üldnimetajana. Mis tahes positiivselt väärtustatav nähtus, mida inimene tajub kui midagi head ja rahuldust esile kutsuvat.
Klubihüve	Klubihüvedele on omane välistatavus, mis tähendab, et tarbija ei saa hüve kasutada, kui ta selle eest ei ole maksnud ja mittekongruentsus, mis tähendab, et ühe inimese tarbimine ei takista teiste võimalust sama hüve tarbida.
Kongruentsus	Hüve on kongruentne, kui selle tarbimine ühe tarbija poolt takistab või vähendab selle tarbimise võimalust teise tarbija poolt
Reostus	Saasteainete sattumine keskkonda.
Reostuskahju	Saasteainete poolt keskkonnas tekitatud kahjulikud muutused.
Sisemajanduse kogutoodang	SKT on mingil kindlal territooriumil (tavaliselt mingis riigis) aasta jooksul toodetud lõpphüvuste koguväärtus.
Soov	Asi või nähtus, mida inimesed elus soovivad.
Sotsiaalhoolekanne	Sotsiaalhoolekanne on teatud tüüpi valitsuse toetus, mille eesmärk on tagada ühiskonna liikmete põhivajaduste (eelkõige) rahuldamine avalike ja ühishüvede osas.

Sotsiaalkindlustus	Sotsiaalkindlustus hõlmab valitsuse toetuste süsteemi haiguste, tööõnnetuste, töövõimetuse ja töötuse korral.
Tasuta-sõitjate probleem	Tasuta-sõitjate probleem on turutõrge, mis tekib siis, kui hüvest kasu saavad inimesed ei maksa nende tarbimise eest üldse või maksavad liiga vähe. Samas, mittemaksjate juurdepääsu nende hüvede kasutamisele on aga võimatu välistada.
Turutõrge	Turutõrge on majanduslik olukord, mille määratleb kaupade ja teenuste ebaefektiivne jaotamine vabaturul.
Vajadused	Vajadused viitavad millelegi, mida on vaja ellujäämiseks.
Väliskulu	Väliskulu on kulu, mida üksikisik, ettevõtte või kogukond kannab majandustehingu tagajärjel, kus nad ise otseselt ei osale. Väliskulu vähendab ühiskonna heaolu.
Välistatavus	Hüve nimetatakse välistatavaks, kui on võimalik takistada mittemaksjate juurdepääsu sellele hüvele.
Ökoloogiline jalajälg	Ökoloogiline jalajälg on näitaja, mis väljendab inimeste keskkonnakasutuse suurust võrreldes Maa ökosüsteemide taastootmisvõimega.
Ühishüve	Ühishüvesid iseloomustab mittevälistatavus, mis tähendab, et praktiliselt ei ole võimalik takistada selle hüve tarbimist nende poolt, kes ei ole selle eest maksnud ja konkurentsus, mis tähendab, et mida rohkem üks inimene seda hüve tarbib, seda vähem on see kõigile teistele kättesaadav.